

Oto Bihalji-Merin: Savremena namacka umetnost, NOLIT kiadás, 1955.

A modern francia festészet nagy nevei, Picasso, Matisse, Braque, Dufy, Chagall mellett sokszor hajlandók vagyunk elfelejteni egy Oscar Kokoschka, Karl Hartung, Paul Klee vagy Georg Gross nevét és értékét. Jól mondta egyszer, a nehéz években, Max Sauerland, a német művészet-történész: „A képeket le lehet akasztani a szegekről, de amíg ezekre a szabad szegekre nem akasztják fel magukat a művészeket, akik a képeket festették, hatásuk nem szűnik meg. De még akkor sem szűnne meg...”

Elmúlt a fasizmus korszaka, amikor elátkozták, kicsúfolták, pusztították ezt a művészetet, amikor üldözték az alkotókat; közülük sokan nem élnek ma már, de műveik megmaradtak, s azok igazolják Sauerland véleményét. A művészetet, ha igazán művészet, meg lehet átkozni, könyveket, képeket lehet égetni, szobrokat rombolni, de a szellem, a szabadság, amely alkotta őket, értékében és hatásában él tovább.

Erről a művészetéről írt 1938-ban nagyon érdekes tanulmányt Oto Bihalji-Merin, az ismert jugoszláv író. A londoni Pinguin kiadásában jelent meg könyve, s egyrészt kiállást jelentett az „átkozott” művészet mellett, az álomra hajlamos szellemek ébresztését, de értékelést is. Most, a belgrádi NOLIT szerbiül adta ki a könyvet, változatlan szöveggel, csupán a háború utáni német művészetéről írt új fejezetet a szerző.

Bihalji a német impresszionizmus-sal kezdi könyvét, s a „Hidak”, „Kék lovas” csoportján, az absztrakt, expresszionista, valóságon felüli festők, grafikusok és szobrászok művein át jut el a mai német képzőművészetig, amely

mint minden nagy művészet, az új kifejezések, egyéni megoldások keresésének jegyében él és alkot. A könyv szövegrészében Bihalji essay-szerűen foglalkozik tárgyával, sokoldalúan, élénken, érdekesen. Nemcsak a modern német művészet irányainak és megvalósításainak társadalmi okait keresi (habár a két háború közötti Németország szemelláthatóan döntő tényező volt egy ilyen művészet kialakulásában — ezt Bihalji meg is állapítja), hanem ennek a művészetnek nagy ismerőjeként a sajátos képzőművészeti kifejezést elemzi. Ott Mülller, Emil Nolde, Max Beckmann, Franz Mark, Willi Baumeister, Vasilij Kandinsky és a többiek művészetét nem lehet egy szociológizáló, felületes módszerrel magyarázni és megérteni. Az ő alkotásaik, éppen azért, mert művészetet jelentenek, egy magasabb rétegre tartoznak, ahová mindent meglátó szemmel, aktív képzelettel, beleérzéssel tudunk csak eljutni. Itt a formák és a színek játéka, viszonyulása, a rejtett kifejezések, a teljesen kötetlen (és mégis kötött) alkotás uralkodik. Mintha állandóan Paul Klee varázsos vízalatti kertjében volnánk, ahol a földi mértékek elvesztik valóságukat, s a fantázia mértéktelenségének szigorú, de szabad mércéi lépnek életbe. A hitlerizmus barbár, sötét korának termékei ezek a művek, amikor a képek és szobrok egyaránt voltak halk tiltakozás és üvöltés, menekülés, szabadulás, halál. A háború utáni német művészet kétségtelenül az elmúlt korszakból indul ki, problémái többnyire művészi problémák, az egyéni elgondolások és törekvések megvalósulását képezik.

Több mint száz sikerült műmelléklet teszi teljessé Oto Bihalji-Merinnek ezt az értékes könyvét.

Tomán László